

Ásott veremből égre nézve

Két csalódásunk Európában

Kettős évforduló közeleg: Trianon 100. és a rendszerváltoztatás 30. évfordulója. Február közeledtével a tematikus szám szerkesztőjének megtisztelő felkérésére ezt kellene feldolgoznunk. Mert ünneplésre nem sok okunk van. Amikor a két jubileum összefüggését veti fel, bizony nem téved a kérdező. Hiszen összefüggenek, minthogy mindkétszer reménytelen szerelmünkben, Európában csalódhattunk, de összefüggenek, mint egyazon folyamat két fontos állomása is.

Most mégis először a mindent átfogó felkérő levél záró kérdéseire próbálok válaszolni. A szerkesztő az után érdeklődik, hogy mit várok az államtól én, s az mit várhat el tőlem? Vágjunk hát a nehezebe, s áttekinthetlent, megkísérelem magam számára is tisztázni azt.

Mit várhatok én az államtól? Bizony joggal felvethető kérdés a magam és megannyi sorstársam nevében egyaránt. Ha azonban nem csupán önmagamra gondolok, hanem egy esetleg velem egyet nem értő magyar állampolgárra, mi több egy hozzá hasonló államra is, a kombinációs lehetőségek az alábbiak:

1. Hogy mit várhatok el az államtól mint Trianon-traumatizált, aki a száz év előtt történeteknek sok fájdalmát megéltem, s már elmondhatom, túl is éltem, az elsősorban attól függ, hogy az az állam, amely engem éppen képvisel, tisztában van-e elvárásaim fontosságával, vagy nem is akar erről tudni.
  - a. Amennyiben valóban engem értő és megértő s más sorstársaimmal is egyetértő államban élek, akkor mindent összefoglalva: egy valódi és egészséges nemzetpolitikát várok el. Azt, hogy olyan erőt legyen képes gyűjteni, olyan szövetségeseket megnyerni, melyek által ennek a rendkívül nehéz elvárásnak is képes eleget tenni. Erőtlenül és magára maradvan nem sok reménye van azt tenni, amit elvárok. Ezért cél az erős és megbízható szövetségekkel rendelkező állam.
  - b. Amennyiben a velem egyet nem értő, a nemzetpolitikát félreértelmezve, sőt ellenezve és elítélve működő államról lenne szó, attól semmit sem várhatok. Legfeljebb azt, hogy ne sokáig regnáljon.

SZÁSZ ISTVÁN TAS (1938) nyugalmazott pszichiáter és általános szakorvos. Leányfalun él.

2. De mit várhat el az, aki maga sem érti, érzi, esetleg ellenzi vagy netán gyűlöli a nemzetpolitikát?
  - a. Nos, ez a választópolgár a nemzetpolitikát folytatató kormánytól azt várja, amit én az ellenkezőjétől, s mindent megtesz, hogy az megbukjon. Erre egyelőre szavazatával lehet esélye, de a módszerek skálájának tágítására is észlelhetünk kísérleteket.
  - b. Amennyiben viszont egy nemzetben gondolkodni nem akaró, azt magáénak nem érző, sőt tagadó kormánnyal áll szemben, akkor felsorakozik mellé és együtt munkálkodik azért, amit én a magam szempontjai szerint végzetesnek tartok, s ebben feltehetően nem tévedek. Tehát ezt öngyilkosságnak nevezhetjük.

Annak a kombinációs lehetőségei, hogy mit várhat el az állam tőlem vagy adott magyar állampolgártól, az előzőekből már érthetőbbek és ki is olvashatók. A kérdés azonban onnan közelíthető meg legérthetőbben, hogy jómagam, avagy akármely magyar állampolgár miként viszonyulunk a nemzettudathoz? Ugyanis, ha az állam nemzetpolitikát folytat, és ennek megértését várná el, akkor én vagy bárki, akinek van nemzettudata, ennek az elvárásnak maximálisan eleget is akarunk tenni. Ha viszont olyan állampolgárról van szó, aki mindezt feleslegesnek tartja és ellenzi, akkor az képes tenni is ellene. És ezt a vele ellentétes véleményt képviselő államnak komolyan kell vennie. Ha pedig a nemzetpolitikát tagadó állammal számolunk, akkor az, mint már láthattuk, őt támogató állampolgáraival együtt menetel az öngyilkosságba. És természetesen a másik oldalt is magukkal rántják a szakadékba, ha és amennyiben az nem képes ellenállni.

Magától értetődő igazságok ezek, de természetesen ezernyi árnyalattal, attól függően, hogy az egyén két szélsőség között hogyan is áll a helyes értékrendek megismerésével.

Mindent összevetve, azt láthatjuk, hogy valódi diktatórikus körülményektől eltekintve, az egyéntől nagyon sok függ. Az tehát, hogy milyen az az állam, amellyel szemben elvárásaink lehetnek, vagy éppen ebből kifolyólag mit vár el az tőlünk, nagyban múlik rajtunk is.

A magam szempontjából hasznosnak elismert államnak ezért mindent el kell követnie a választópolgárok értékrendjének helyes alakítására. A nevelésre. Iskoláztatással, példaként a lehető legjobb kultúrpolitikával és minden más, a célt szolgáló eszközzel. Nem feledve természetesen azt – amint egykor mondták –, hogy a lét bizony formálja a tudatot. Az a másik állam viszont az értékrendek rombolásában, összezavarásában, pusztításban érdekelt. Amit ő akar, az – ki nem mondvá – a zűrzavar, melyben minden elérhető, s ennek érdekében a pusztulás réme sem retenti el terveitől. Mert nem tudom elhinni, hogy ezt nem látja. Mégis, hol ideológia, hol indulat, hol érdek (olykor egészen kicsinyes) mozgatja. Mint láthattuk, nem érték számára a kollektív felelősség, az ezzel járó veszélyérzet és mindkettőnek hordozója, a nemzettudat. Arra, hogy család vagy Isten, nem is próbálok célozni.

A kettős évforduló miatt a kérdés is kettős, és ebbe aztán már minden belefér.

– Egyrészt maga Trianon, az alfa és az ómega. Az előzmények ómegája s a következmények alfája. Mert minden oda vezetett, és minden onnan indult máig tartó útjára.

– Másrészt éppen e folyamat újabb állomása a rendszerváltoztatás és annak utóélete.

Trianon létrehozói felállították a térség történetének legnagyobb csapdáját. Ebben vergődünk együtt vesztesek és győztesek, túl két diktatúrán és közben egy újabb világháborún, amelyet nem tévedés az első folytatásának nevezni, s immáron az ezek során megmaradt reménységeinket csúnyán megcsaló 1989–90-en is. Trianon kiötlőinek utódai további terveik megvalósításán dolgozva szívesen feledték volna szenvedéseink és csalódásaink immár évszázados történetét, s ebben partnereket is neveltek maguknak. Csakhogy még itt vagyunk mi is, a fél országnyi másként vélekedők. Mégis, csakazértis, mindenek ellenére és csodamód! Mert 1920. június 4-én méregpoharat itattak ki velünk. Azt képzelték, vége! Aztán 1990-ben bemutatták a nagy színjátékot. Azt képzelték, hosszasan tapsolunk majd egy újmódi véghez!

De nem ez történt.

Trianon, ez a tragikus tárgykör, minden oldalról kialakult vélemények és ellenvélemények darázszerűsége, melyeket az ismerethiány, sőt a rendszerint főleg ebből eredő, de nem egyszer idegen érdekből fakadó, ellenséges és előítéletes hozzáállás is azzá tett. Trianon az életünk minden területét befolyásoló tényező. Trianon nem ismerésének vagy megismerésének vitája meddő, hisz annak a sorsát is meghatározza, aki számára közömbös, netán nem is ismert.

Merem állítani azonban, hogy Trianonra emlékezni már nem lehet gyászszertartás, Trianon emléknapja ezért nem gyásznap, bár a figyelmeztető és emlékeztető fekete lobogót illendő lenne mindenhol kitűzni. Trianon ugyanis számunkra egy történelmi képtelenségnek tűnő és soha el nem fogadható tragédia. Nem természetes halál s több mint váratlan baleset. Saját szubjektív ítéletünk szerint nem illeszkedik bele természetes módon történelmi létünk folyamatába, nemzetünk történelmi időrendjébe. Trianon alattomos gyilkossági kísérlet, egy ország hátában tudatosan otthagytott kés. Elsősorban azonban Trianon tanulság, egy megszenvedett és elfelejthetetlenül létfontosságú tapasztalat Európához fűződő viszonyunkban. Ama késen ma már az ujjlenyomatok is egyre ismeretebbek.

Trianon felszólítás a megmaradásunk biztosításához nélkülözhetetlen egysegre. A nemzettudat újraépítésére és az ezzel járó áldozatkészség és egészséges veszélyérzet újraélesztésére. Tehát Trianon magában hordozza annak lehetőségét, hogy jobban eligazodjunk az elmúlt 30 esztendő új ravaszságokkal és egy örült ideológiával működtetett Európájában. Hogy ismét okosan tudjuk feldolgozni újabb csalódásunk tanulságait.

Bizony, Csengey Dénes kétszeresen csalódott volna, ha megéri napjainkat. Tanácsaival ellentétben a tudat itt bent tovább rombolódott, ama szellemi al-

kormány nem állt még össze. Nagy, még általa sem hitt romboló erők igyekeztek ezt akadályozni, s a *Világtalan országban* Európáról leírt gondolatai sem állták már ki az idők próbáját. Mert azt remélte, hogy Európát „nemzeti kultúránk örökös fölöttes énjét” nem érdeklik a buzgó tanítványok, a hűséges követők, hanem csak a megformált új minőségek. S azt is hitte, ha nem munkálkodunk belső nemzeti kötődéseink helyreállításán, lezuhanunk Európáról. Ehelyett, mint tudjuk, Európának csakis komprádoraink kellene, s ami Európáról való lezuhanásunkat illeti, ott még nagyobb a hiba. Ugyanis Európa önmagából zuhant ki. Erről az Európáról lezuhanni pedig egészen mást jelentene. Ebben a csalódásban aztán a túlélő írástudóink, a fentieket saját sorsukon át is megtapasztalva jócskán belekóstolhattak. Maradtak harcosok is, de sokan lettek hallgatagok, másokat meg lehúzott a megfelelési kényszer súlya. S mindez nem csak az utóbbi 30 év műve. Sokkal előbb kezdődött, akkor, abban az elátkozott pillanatban (vagy az oda vezető úton).

1920. június 4. 16 óra 30 perc, hivatalosan is Kárpát-medencei történelmi utunk végzetesnek szánt perce, amikor nem egyszerűen a történelmi jogot felülíró demográfiai jog érvényesült, hanem azt is semmibe véve egy jó előre elkészített terv ért célba. Nem igaz, hogy csupán saját hibáink vezettek ide. A magunk revízióját sokszor elvégeztük, de azok a tagadhatatlan hibák csak kapaszkodót jelentettek a terv elkészítői számára. A másik magyarázat, demográfiai helyzetünk pedig nem írható a születési statisztikák rovására. Kevés a nemzetiségek közti születési számok nagy különbségeiről beszélni. Nem igazságos egyedül a magyar anyákat kárhóztatni. A döntő tényezők kétfélel hatottak. Másokat is szolgáló történelmi szerepvállalásunk miatt bekövetkezett fogyásunk az egyik oldalon és az akkor még nem migrációnak nevezett bevándorlás másfelől. Pontosabban a kettő együtt, hiszen a keletkezett vákuum szívóhatása is hozzájárult a bevándorláshoz. De még a történelmi nagy járványok is a síkságok és völgyek magyar lakóit sújtották elsősorban. A demográfiai jogot is csak ott érvényesítették, ahol ellenünk használhatták, a történelmi jog pedig már történelem volt. A földrajzi és gazdasági egység logikájával egyedül mi próbáltunk (volna) érvelni.

A hazug és kívül született magyarázatok mindössze rásegítettek az egészre, akár említett hibáink sikeres felnagyítása. A cél ma már ismert, nyilvánvaló, hogy a terv is készen állt, csupán a részleteken lehetett vitatkozni. Ez az, amiről végzetesen lemaradtunk. Ebben volt szerepe a történelminek szánt feladatra jól használt, de mégis belőlünk született 1919-es csőcselék átmeneti uralmának. Ezzel kapcsolatban elmondható, hogy ami történt, megtörtént, és elvitatkozhatunk rajta. De ha már igen, akkor legalább úgy, hogy abból tanulság szülessen, s nem újabb ellentáborok meggyűlöletek.

És itt egy pillanatra megállnék. Mert tudom, hogy nem csak erről van szó. Ezek a szándékok a történelem szerves fejlődése során összekapcsolódtak, kummulálódtak a nemzettudatok megszületését követő nemzeti ébredések és az önállósodás vágyának korával. Ezért volt sokkal könnyebb dolguk, és ezért tudták s mai napig is tudják a kiforratlan nemzeti érzéseket nemtelen célok

érdekében használni. Szokták mostanság mondani, hogy Magyarország a világ egyetlen országa, amelyik körös-körül önmagával határos. Sajnos ez így igaz, és magyarázata egyetlen szó: Trianon. De ha kicsúszik szánkon e szó, akkor az is kiderül, hogy Magyarország a világ egyetlen olyan országa, amelyik nem beszélhet legnagyobb nemzeti tragédiájáról. Ha azonban erről legalább itthon nem beszélünk, akkor örökre sérültek maradunk itt belül is. És csak visszük-visszük magunkban, nem csupán a határokon kívül, de az anyaországban is. Pedig nem létezik olyan folyamat – történelmi sem, nemzetlélektani sem és más sem –, amelyet meg lehetne érteni úgy, hogy legfontosabb szakaszait kirekesztjük a vizsgálódásból. A folyamat megértése nemcsak sérüléseink katartikus kibeszéléséhez szükséges, hanem az elengedhetetlen önvédelmi reflex kifejtéséhez is, a megoldáshoz vezető tapasztalat leszűréséhez.

Ha valakit a mindennapok eseményei nem győznének meg ennek indokoltságáról, annak azt tanácsolom, hogy olvassa el az ominózus diktátum szövegét. Már ebben az eltaposásunkra készített okmányban is benne leledzik a nagy csapda. De nekünk sírni sem szabad. Nekünk védekezni sem szabad. Mi csak ostromozhatjuk magunkat az általunk el sem követett vagy az oly sokat emlegetettnél kisebb hibákért, sőt a mások súlyos hibáiért is magunkat kellene kárhoztatnunk? Bárki védheti érdekeit, de ha mi tesszük azt, az nacionalizmus, és emellé már illik odabiggyeszteni a jól ismert velejárokát is. Ez a hungarikumként egyedül ránk alkalmazott kettős mérce ma is naponta visszaköszön.

De Trianon csapdája ott rejtőzködik a 30 év eseményeiben is, és éppen a legfőbb tennivalók terén. Ugyanis most azokkal kell természetes szövetségesnek lennünk, akik Trianon fő haszonélvezői. Hatalmas erőfeszítések, diplomáciai érzék és türelem kell ehhez, mert az őket nálunk is jobban sújtó Trianon-pszichózis miatt nehezebben veszik észre, hogy a mindnyájunkat közösen fenyegető veszély felülírja homogenizációs vágyaikat. Azt pláne nem, hogy feleslegessé is teszi azt.

Vagyis Trianon megismerése nem valamilyen természetes haláleset vég nélküli siratása, hanem természetellenes, megfontoltan aljas gyilkosság miatti fájdalom megélése, melynek nyomán igenis gyakorlatias, önvédelmünket szolgáló fontos felismerések, valamint tapasztalatok születhetnek. Így saját hibáink is felismerhetővé, tehát a jövőben kiigazíthatóvá válhatnak. Mi ugyanis folyamatosan és még igen sokáig Trianon el nem ismert, fel nem ismert, sőt felismerni tilos csapdjában vagyunk. Ma is, mostani helyzetünkben is. Többszörösen. Kívülről és belülről egyaránt. Ez a számunkra kikerülhetetlen tény, bár nekünk úgy tűnik, hogy soha meg nem magyarázható, azóta is a magyar élet olyan csomópontja, ahová ok-okozati alapon minden visszavezethető, s ami ok-okozati alapon minden előtte történt eseménnyel is összefügg. Nem elég ismételtetni, hogy Trianonnak pusztulásunkra szolgáló kísérletből a megmaradás tapasztalatává kell válnia. Természetes életösztönünk – melyet a legkülönbözőbb ellenérdekelt erők tüzzel-vassal pusztítanak – azt kívánná, hogy erre figyeljünk. Nem szabad elfogadnunk a ránk erőltetett tehetetlenség érzetét.

Teljes képtelenségnek tartom, hogy egy ilyen drágán megfizetett tapasztalat, melynek párja – ebben az egészen elképzelhetetlen formában – kevés lehet a történelemben, feledésbe menjen, s ne szolgálja új hibák megelőzésének a lehetőségét. Feledést egészséges gondolkodás nem tanácsolhat, legfeljebb átgondolatlanság, hátsó szándék, ellenségesség vagy gyávaság. És ha Trianon esetében ez már a hosszú távú emlékezés fontosságát jelenti az eltelt harminc esztendővel illetően, tehát rövid távon, hasonló módon érvényes.

Az átgondolatlanság lehet akár a sok zavaros eszme és igyekezet félrevezető erejét tükröző téves ítéletalkotás is. Az is bizonyos, hogy a tragédia valódi megrendezői a hátsó gondolatok és az ellenségesség gazdái, a „politikailag korrekt” kategóriájának zseniálisan ravasz bevezetése óta megnevezhetetlennek szeretnék hinni magukat. Ők jelek szerint ma is irányítják a világ sorsát s benne a miénket is. Módszereiket, mint már láthattuk, ismerjük több mint száz esztendője, és egyre hatékonyabb ötletekkel bővülnek. A 30 a 100 szerves részének bizonyult.

A gyávaság is nagy szerephez jut. Mert bizony tudjuk, hogy kényelmes álláspont a hallgatás, az annyit hangoztatott hamis tanács elfogadása, hogy a szomszédok érzékenységét ne sértsd. De a saját tudatunk gyengülését óhajtó külső ellenséges igény mellett él egy belső is. Mert ott van a máig titkos féregként minket rágó – már említett – megfelelési kényszerünk. S mindez még nem elég, mert minden erejével működik a hazáját megtagadó és kívülről támogatott komprádor had, amelynek elődei a diktátum idején élték meg első, 133 napos uralmukat.

De lám, Nagy Gáspár már 15 év után a szerkesztő által idézett *A történet vége* című versében láttatta, érezte, hogy: „Sikerült sikerült hát vivát vivát / Egymást elárulni föladni hátba szúrni...”, s azt is, hogy: „Csak az erősen deformálódott / Gerinc ne fájna annyira...” Vagy a Cs. S. *betegyánál* című versből hasonló módon felemlített idézet egyik sora: „az árulások csalódások hegyláncai alatt / össze lehet roskadni...”

A legnagyobb ellenszer, a nemzettudat romokban hever. Igen, a felkérő levélben említett veszély, a nevetségesség is ráütné bélyegét. Két rendszer pusztító hatása jutatta ide. A kommunizmus és az azt – mondhatni szervesen – követő neoliberalizmus. Mi, saját történelmünket tagadva, „a merjünk kicsik lenni” állapotát kapnánk tudatunk tengelyéül. Éppen mi, a létező történelemmel és saját mítoszokkal bíró nemzet, melynek még történelemtudományát is külső és belső erők akadályozták, míg a szomszédok – mit sem törődve a nemzet tagadásának ma oly előtérben levő külső igényével – építik erős saját tudatukat történelmük kitalálásával és mítoszaik pótlásával, melyekben minden oldalról adva vagyunk mint kötelező ellenség. És milyen érdekes, hogy nekik ezt szabad! Miközben nálunk az ezzel kapcsolatos ismerethiány egészen elképesztő példáival lehet naponta találkozni, szomszédos országok legalsó néprétegei két évszázad óta az anyatejjel szívják magukba hamis eredetmítoszaikat meg az ezzel járó kötelező xenofóbiát. S ha ellenpéldát ismerhetünk is, amikor a helyzet élesedik, a válasz vagy választás egyirányú.

A tudatépítéshez oly fontos saját múltunk megismerése dolgában már odáig jutottunk, hogy a külföldi – hátha semleges – kutatások eredményeinek reménye adna okot némi optimizmusra, de ezekre is hat korunk szelleme és az érezhető elvárás. Magunknak kell ezt a feladatot is kézbe vennünk. Az e célt szolgáló intézet, Istennek hála, létrejött. Bár az eltelt évtizedek szívós erőfeszítései nyomán szinte általánossá vált Trianon emlegetésének fóbiája, bár divatosá vált az a felületes megállapítás, hogy Trianon emlegetése a sebek nyalogatása, meddő és hiábavaló cselekedet, önmagamat is ismételve, újra és újra le kell szögeznem azt, hogy aki ezeket a hibákat szeretné elkerülni, annak éppen az ellenkezőjét kellene tennie. Trianont tanulmányozni, elemezni, megismertetni szükséges. Ennek hiányában örökös teher marad. Teher marad annak, aki tud róla valamit, s teher annak is, aki semmit vagy szinte semmit nem tud erről, de tudtán kívül olyan környezetben él, mely szintén tudatosan vagy éppen anélkül szenved meg Trianon csapdájának kimondhatatlanul sokrétű következményeit. Ezért aztán be- vagy fel nem ismert teher a tagadók számára is.

Ezer éven át, de lehet, hogy sok ezer évig haladt a magyarok történelme Trianon felé, s utána ahelyett, hogy eltávolodnánk tőle, minden jel szerint egyre inkább és folyton csak visszafelé haladunk Trianonba, mint egy fekete lyukba. Bár felénk sokszor emlegettek már újabb Trianonokat, az eltelt 30 év után valóban egy második Trianon közérzete kezd eluralkodni felettünk. Trianont a belső történések, beleértve a hibákat is, egymagukban nem magyarázzák. A külső okok elemzése pedig még nem ért el a valódi gyökerekhez, csak közelíti azokat. Még ma is közszájon forog a megállapítás a „szemét franciákról”, meg Clemenceau-ról, aki magyar menyét utálta. Arra is emlékszünk, hogy Mária királyné luxus-prostituáltakat vitt Párizsba. És az egyéb valós és téves történetek tucatjai teszik érthetővé vagy éppen hiteltelenné a valóságban történeteket. Egy igazi legendáriumot lehet felfedezni az irodalomban.

De jó lenne, ha csak ennyiről volna szó, s nem sokkal összetettebb és távolabbi meg távlatosabb érdekek sokaságáról, a már akkor éledező globalizáció törvéteiről és hálójáról, melyeknek eredményei nemrég értek be nemcsak nálunk, de európai, sőt azt meghaladó viszonylatban is. Mert bár ennek részletei még – egyelőre nem nagyon támogatott – kutatásra szorulnak, de egyre jobban látható, hogy a hagyományos társadalmak összeroppantása volt a cél. A hagyományos társadalmak, a hagyományokat őrző társadalmak pedig a nagy paraszti társadalmak voltak, a polgárosodásban elakadtabbak, elsősorban Oroszország s utána a Monarchia meg néhány szomszédja. Oroszországnak jutott a Lenin és Trockij által oda beoltott nagy októberi szocialista forradalomnak nevezett mindent elpusztító vírus, a Monarchiának és vidékének Trianon s utóbb Jalta ajándékai. A várt eredmény megszületett. Ma már ezek a társadalmak eltűntek. A hagyományőrző parasztságnak nyoma sincs. Az agrárproletár is átmeneti állapot volt csupán. 30 év alatt megtapasztalhattuk, hogy nem kell csak a „lebutított” és nemzeti tudatát veszített egyénekből álló tömeg. Egy massa. Nem kell a család, a kisközösség, a nemzet, az állam, s magától értetődően, a hit sem.

Ezen az emberi táptalajon vagy humuszon, ahogy én mondanám „humus sapiens” tenyészik a globalizációs elit, a kevesek, a kiválasztottak. Ők nem gondolkodnak el semmin. A nyereségvágy mindent áthat. Saját utódainak jövője sem tét.

Trianon tapasztalatában egy egész világot fenyegető veszély árnya sejlik fel. A mögötte rejtőzök számára most is úgy tűnhet, hogy a cél érdekében minden megengedhető, miközben új társadalmi rendszerré vált találmányuk, a globalizáció vakon rohan saját vesztébe. Nem is volna ellenünk, csakhogy ez az emberiség történetében először olyan eszközökkel élhet, melyek az egész földgolyó pusztulását okozhatják. Vagyis, a globalizáció önmagát falja fel, adott helyzetben pedig fordított szándékú vagy inkább egy elborult elméjű Dugonics Titusz módjára minket is magával ránt. De beszélhetnénk pénzügyi rendszerek összeomlását követő katasztrófákról, észak-dél, esetleg víz-világháborúról, a multikulturalizmus egyes képtelenségeinek erőltetése miatt is kitörő kultúrák közti háborúkról, az újkori népvándorlásról s az iszlámizációról, a környezetszennyezésről vagy az ennél is veszedelmesebb erkölcsi hanyatlásról, és aztán elmerülhetnénk a legszörnyűbb módon időszerű témában, az ép ésszel nevetségbe forduló s mégis félelmetes neoliberalizmus újabb és alaposabb elemzésében.

Trianon tehát ennek a világpusztító folyamatnak volt egyik kezdeti állomása, hibáinkat kihasználva, a felelősséget ravaszul ránk hárítva, az emberiség és saját magunk hiszékenységet is számításba véve, a hazugságot ösztönözve. A bonyolító hierarchiájának csak legalsó bábjai voltak a Clemenceau-k és Wilsonok. Egyebek mellett a wilsoni elvek és a népszavazás ígéretének hirtelen elfeledése és hihetetlenül cinikus megtagadása mutatja, hogy nem ezek a nevek voltak az igazi ötletgazdák. A játszma végső kárvallottjai, az akkori vesztesek és nyertesek együtt, a végeredmény dolgában talán egyaránt is. Mert ebben nemcsak a vesztes állandóan szivárgó vére, központi idegrendszerének megbomlott működése, levágott végtagjainak fantomfájdalma van benne, de az orgazda győztesek túlnyerési és a váratlan kincs feltésével járó neurotikus reakciói, szorongásai is. És persze vesztes és nyertes felett Damoklész kardjaként függ a neoliberális elvek vezette globalizáció összeomlásával vagy netán éppen sikerével járó közös nagy kockázat említett veszedelme is.

Természetesen ezernyi részletről lehet vitázni, elmélkedni és feltenni a „mi lett volna ha” felesleges kérdéseit. Valóban! A csonkítás szerencsésebb esetben lehetett volna kisebb mértékű. De mindez a szándék lényegét nem érinti, az egészen más volt, mint amit hirdettek. És ezzel a ma látható rákfenét bocsátották a térségre, s egyúttal Európára. Vagyis ismét előttünk áll a 100 és a 30 elválaszt-hatatlansága.

Magá a kivitelezés megszámlálhatatlan hátsó szándékkal telítődött, és olyan mértékben vált igazságtalanná, hogy aki időt szán a szerződés tanulmányozására, jól láthatja: itt egy nemzet elpusztítása volt a cél. Gazdasági és lélektani feltételeink ellehetetlenítésével, etnikai tisztogatással és a minden feltételezés

szerint várható demográfiai örvényt megannyi közvetett módon elősegítő intézkedéssel. Hogy „elvárt” pusztulásunk eddig még nem következett be, az mégiscsak életképességünket dicséri. Hogy viszont ma is fenyeget ez a veszedelem, az a veszélyérzet nélkülözhetetlenségét igazolja, s főleg azt, hogy máig élő érdekek taszítanak a számunkra annak idején kijelölt szakadék irányába.

A módszernek is nevezhető trianoni méregkeverés éppen elképesztő igazságtalansága miatt vezetett olyan kollektív lelki sérülések felé, melyek így vagy úgy, minden magyar személyes tudatában és tudatalattijában fellelhetők, s így a közös tudatalattiban is. A nagyság természetes érzetének addig megszokott állapotából zuhantunk a semmibe. Nálunk nagyobb nemzetek is megbicsaklottak az időszerűségét veszített birodalmi tudat váratlan hiányában. A váratlanságot és a méltó felháborodást tetézte az is, hogy mi joggal hittük: akik megtöretésünk nyertesei lettek, sokat köszönhettek nekünk, tárgyilagosan szólva, sokat köszönhettek az együtt megélt történelmünknek, melyből ők is kivették részüket, és így nemcsak megmaradhattak, de egyesek közülük a szó szoros értelmében itt jöhettek létre, valamennyien őrizhették, fejleszthették identitást hordozó kultúrájukat, önmagukat. Ez pedig nem volt Európában szokványos, ez a Szent Korona országainak sajátja volt. Vagyis a Szent Korona országa nem a népek börtöne, hanem a népek bölcsője volt.

Utópiának tűnik, hogy ezt velük elfogadtathassuk. Pedig, ha ez sikerülne, abból egy valóban „megbonthatatlan egység” jöhetne létre, a benne rejlő oly nagy fontosságú erővel. De máig ott lebeg az éterben a brätianui mondat a trianoni döntést ratifikáló ülésen elhangzott szövegből: „Nem nyughatunk addig, míg a magyar népet gazdaságilag és katonailag teljesen tönkre nem tesszük, mert mindaddig, míg Magyarországon az életképességnek szikrája is van, mi magunkat biztonságban nem érezhetjük.” E mondat pedig 100 év után is hat, és a 30 év alatt is működött. Máig! És mégis, Trianon után volt bethleni konszolidáció, és bár keservesen, de az ország olyan fejlődést mutatott fel, amely meghaladta a kincseit elorzó és azokat integrálni képtelen szomszédokét. Ma az ezt biztosító tudat nem létezik. Az erő, mintha már gyúlne, de a tudat építése sokkal lassúbb folyamat és az ellenszél is hatalmas. Mire számíthatunk? Mit tehetünk? Hiszen nem kizárt, hogy a közvetlenül Trianont követő időknél is súlyosabb helyzetbe hoztak minket, és talán nem véletlenül éppen akkor, amikor már a nemzet immunrendszerét a nullával tették egyenlővé.

Azok az erők és hatalmak, amelyek nemcsak globál-homogenizációnkban, de eltűnésünkben is érdekeltek, most a globalizáció és Trianon meg Jalta eredményeit kihasználva és „továbbfejlesztve” készülődnek. Évekkel ezelőtt fogalmaztam meg a következőket: „nekünk csak akkor lehet esélyünk, ha mindezekelőtt kitermelünk egy olyan politikai erőt, amely képes minket az oldalvizeken a remélt jövőbe el- és átvezetni, és ha képesek leszünk ezt az erőt hatalomra juttatni, majd támogatni is. Türelemmel. Áldozatvállalással. Mert a nagy munka csak ezt követően képzelhető el. Egy nemzetet kell helyreállítani. S ebben

a munkában nem az anyagi, a gazdasági lemaradás a legveszélyesebb, hanem az erkölcsi, a tudati torzulás, melynek alanyai és elszenvedői vagyunk.”

Ezért most, ebben a kegyelmi pillanatban mégis úgy érzem, hogy az egyre jobban elfelejtett Úristen a most bekövetkezett változásokkal is felkínál még egy utolsó lehetőséget arra, hogy bebizonyítsuk, nem halt ki belőlünk az a hihetetlen rövid reakcióidővel fellobbanni képes hit, egységigény, meg a türelmes áldozatvállalás és építkezői virtus. Ezért valamennyi rejtett-sejtett jó tulajdonságunkat együtt kellene felmutatnunk. Együtt és egyszerre. Nem az értelmét vesztett jobb vagy bal, hanem az önzetlen, sőt áldozatos és alázatos tehetség „lángoszlopának” kell kivezetnie az egyedüli esélyt adó útra. Lehetséges lenne ez? A történelemben semmi sem lehetetlen. Sikerülhet.

Trianon szó szoros értelmében vett revíziója ma már nem elképzelhető, de a Kárpát-medence magyarságának számbeli és minőségi gyarapodása annál inkább, s akkor visszatér hajdani, sokat emlegetett vonzereje, spontán asszimilációs vagy reasszimilációs képessége is. Vigyázat, nem veszedelmes elméleteket akarok hirdetni, csak visszatekintek a történelembé. Számbeli fogyatkozásaink kiegyenlítését sokban segítette az a beolvadási hajlam, melyet ez a vonzerő ébresztett a velünk élő nemzetiségekben. Ezt erőszakolni soha többé nem szabad, nem is tettük, csupán idegen példák megkésett követése során voltak halvány kísérleteink a XIX-XX. század fordulóján, s arra is ráfizettünk. Ahol viszont magától jelentkezik, ott megakadályozni sem kell. Az egyén nemzetiségét maga választja, ez világszerte egyre inkább elfogadják, és ez annak a kultúrának és nyelvnek a vállalását jelenti, amelyik számára a legelfogadhatóbb. Arra még van esély, hogy a magyar a Kárpát-medence meghatározó nemzete legyen. Erre a múltja s az annak során felhalmozott mérhetetlenül sok értéke nem csupán feljogosítja, de kötelezi is, amiben már benne is foglaltatik, hogy soha sem mások ellenében. Lehet velük, lehet értük, de soha sem ellenük. De úgy is folytathatnám, hogy csak együtt, egymásra figyelve, netán egymásra vigyázva. Mert komoly figyelmeztetések szerint is nagy demográfiai bajban vagyunk mindahányan.

Amikor Trianonról elmélkedünk, elengedhetetlen a Széchenyiből építkező Makkai Sándor intelmeinek felidézése a magunk revíziójáról, az önkritikus nemzeti önismeret, a hibáink tanulságaiból eredő sok tapasztalat felhasználása. Ezért nem gyásznapot tartunk, mert célunk, hogy az egyén vagy a család, a közösség és a nemzet az összetartozás jegyében épüljön belőle, munkálkodjon felvirágzásán, fájdalmainak feldolgozásával készüljön a jövőre, vagyis (és mégis) egészséges gyászreakciójával a megmaradást szolgálva.

Tanulnunk kell, erőt merítenünk, példákat keresnünk és szellemi-lelki munitiót eljövendő kis csatákhoz, napi vitákhoz, nagy küzdelmekhez, hosszas munkálkodásokhoz, a jövő türelmes és áldozatos felépítéséhez. Ezért különösen értékelhető a gyásznap új neve és tartalma: a Nemzeti Összetartozás Napja.

Minden feladat végrehajtásának fő és együttes céljaként kell lebegnie előttünk a demográfiai veszedelem leküzdésének. Trianon egyetlen igazi ellenszere,

a legbékésebb és legbiztosabb revízió, a magyarság számbeli fogyásának gyökeres megfordítása volna, Kárpát-medencei jelenlétének számbeli fölényt is mutató hangsúlyosítása. Ez ellen senkinek sem lehetne szava, de ezt remélni nagyon nehéz akkor, amikor éppen a globalizáció tesz meg mindent ez ellen, s amikor a tömeg tudatilag oly mélyre süllyedt, a politikai szándék pedig oly sokáig éppen ellenkező irányba hatott, amikor a nemzet érdekeit tagadó erők a humán reprodukcióban ellenérdekelt, annak ösztönét kioltó társadalmat próbálnak ránk erőszakolni.

Igen, ez volt minálunk hosszú éveken át, de sehol nincs megírva, hogy ennek így is kell maradnia. Ezért kell most erő, türelmes reménység, küzdőképesség, munkakedv s a legfelső segítségbe vetett töretlen hit. Mert nekünk is van feladatunk ezen a tájon – magunkért és másokért egyaránt –, és ennek minden tehetségünkkel meg kell felelnünk. Egyben pedig ezek azok a Trianon legyőzhetetlennek hitt csapdáját felnyitni képes célok és elvárások is, melyek szerint majd csalhatatlanul mérhetjük le választott vezetőink teljesítményét.

Az egy évszázaddal ezelőtt első szándékból ránk törő világ minden ízében recseg-ropog. Végét még korai lenne meghirdetni, de talán érezhetjük a „vég kezdetét”. Még felébred bennünk a tapasztalati alapon élő gyanakvás. Arra gondolunk, ez is nagy félrevezetés, és ismét csak nekik fog hasznot hajtani, hiszen amikor a látszólag rogyadozó neoliberalizmus legfőbb célpontjától, az államtól kér és kap segítséget, igazolja, hogy még az is őt szolgálja. Ha azonban figyelmesen követjük a világpolitikának és elsővonalbeli holdudvarának aktórait, akkor észrevehetjük, amint máshol is és ha óvatosan is, de kezdik bírálni a neoliberais elveket. Ekkora csel már talán sok lenne.

Bárhogyan is van, vagy legyen, egyre erőteljesebben érezhetjük kiszolgáltatottságunkat. Egyre világosabb, hogy az eltelt évszázad mindkét felkínált (ránk kényszerített) útja hasonló végcélrt szolgált, és minden emberi, nemzeti és nemzetek feletti szenvedés, a földi életet kockáztató örültségek szünni nem akaró sora mind-mind egy hatalmas kísérlet, egy nagy terv megvalósításának részei. Trianon is, és az eltelt 30 esztendő nem kevésbé.

Ha ezt most és mi boncolgatjuk részleteiben, bizony nagyokat tévedhetünk. Csak alapjában sejtethetjük meg, és a valódi történetet csak sok nemzedék után fogja feltárni a történelem, reméljük, talán még létező utódaink vagy egy „maradék emberiség” számára.

Ebben a kíváncsiságot ébresztgető, ugyanakkor taszító, kusza történetben az emberiség és az egyén sorsa mellett minket mégis e kettő közötti érdekel legjobban.

A nemzet jövője.

Lehet-e jövője az emberiségnek nemzetek nélkül, és ugyanígy az ember lehet-e hasznos, értékhordozó része egy nemzetek nélküli világnak? Meddig jutott a nemzet és az egyén leépítésében a talán most halódó neoliberalizmus? Van-e visszaút? Csak kérdezzünk és gondolkodunk, találgatunk, jóslgatunk és következtetgetünk.

Közben pedig az emberiség létevel felelőtlenül játszadozók öntudatra ébredését is kellene lesnünk, és valahogy elősegítenünk.

Vajon az, amivel most próbálkozunk, szolgálhatja-e ezt a célt?

Németh László erről így ír: „A magyarságnak vagy európai problémák megoldását kell magára vennie – vagy a maga problémáiban is alul marad.” S bizony miért ne lenne igaza? Hiszen oly sokáig védtük vérünk árán a kontinens boldogabbik felének testét. Most talán ismét feladatot kaptunk. Ezúttal a lelkét, a keresztény Európát kellene példánkkal megmenteni. Mert lélek nélkül a test is el fog enyészni. Meglepetéssel olvasom Berend T. Iván egy néhány éve megjelent riportban leírt szavait erről: „Európa elsősorban a hagyományos európai kultúregység terméke volt, és fennmaradása is ennek függvénye.”

Negyedszázadnál is több ideje még így panaszkodtam: „Miként lehet, hogy nem akad számottevő és hatni képes időszakot uralni alkalmas magyar erő, mely legalább lassítani próbálhatná ezt a pusztulást? Vagy a tömeg alkalmatlan felemelni a valahol bujkáló, lappangó vezető erőt? Önpusztítók lettünk ezen a téren is? Idáig silányodtunk? Mert a minket pusztítóknak ez a legfőbb érdekük és óhajuk.” Istennek hála, mára ez már nem aktuális. De a küzdelem áll, a kép sokszor zavaros, a jövő továbbra is bizonytalan. Történelmi távlatban viszont ott van egy nagy kapaszkodó, az, hogy mindenkinek ellenére még meg vagyunk.

De mi lesz holnap? – horgad ismét a kérdés.

A Kárpát-medencei magyarság csak együtt tudja megvívni végső harcát a megmaradásért. Ha ebben esetleg sorsszerű erők támogatnak, még akkor is nélkülözhetetlen hozzá az összefogás. Trianon tanulsága, hogy olyan magyar jövőt kell megtervezni és megvalósítani, amelyik megőrizve és betartva minden nemzetközi, sőt emberi és keresztényi normát is, térségünkben visszaszerzi demográfiai, szellemi, és gazdasági fölényünket és befolyásunkat. A szó jó – másoknak nem ártó – értelmében. Egy erre alkalmas anyaország gyors felépítésével kell kezdeni, és a határokon átnyúló magyar egység és összetartozás megteremtésével kell folytatni. Arra, hogy versenytársaink megértésére várjunk, hogy érzékenységekkel pepecseljünk, már nincs idő. Sok mindenre kell figyelnünk, mert sokfelől figyelnek minket is. De az új körülmények között esetleg megtalálhatjuk a helyzet kulcsát. A számtalanszor emlegetett türelem mellett a legfontosabb szó nem érzelmi felhangú, nem indulatos, még csak nem is lelkesítő. Inkább tárgyilagosan kijózanító. Így szólna: okosan! Okosan és kellő alázattal. Okos, alázatos vezetés, türelmes és egységes nemzet! Erre lenne szükség. Mindez pedig igényli a tapasztalatot, az pedig a hagyományt, a nemzet emlékezetét. Haza és emlékezet? A magyar számára magától értetődően vezet el a folyamként hömpölygő nagy magyar történelem legújabbkori torkolatvidékéhez – Trianonhoz.

Trianont egy rövidesen várható vég kezdetének szánták nekünk, de a terv készítőinek elképedésére túléltük, sőt, ha nem hallgatunk liberálisan nemtelen szírének hangjaira, ha nem süllyedünk a kicsinység kényelmesen vonzó

puhaságába, melyet más formában már felkínált nekünk a kádári korszak, lehetne belőle még akár egy új kezdet is. Egy keresztthalált követő feltámadás.

Ugyanezt – az egyes gyorsan ítélok számára a valóságtól elrugaszkodottnak tűnő megállapítást – megfogalmazhatjuk csupán a legszárazabb tényekre támaszkodva, és meggyőzésük érdekében akár félre is tehetjük a ma liberális, kozmopolita körök által nagy igyekezettel nemzetieskedőnek nevezett retorikát. Mégis eljuthatunk erre a következtetésre. Pedig soha nem volt a helyzet életveszélyesebb, de soha nem álltunk annyira közel sem egy olyan lehetőség kapujához, mint most, amikor – leegyszerűsítve fogalmazok – Európa által elárultatva, Európa megmentéséért tehetünk, s ezzel meglelhetjük a talán egyetlen utat saját életben maradásunk felé. Mert a kontinens történetében elismert módon már nem egyszer fordult elő, hogy az első lépéseket mi tettük meg. Mégis lehet ezt a tanácsot irreálisnak is nevezni, Széchenyi hiú ábrándjának, Németh László, Albrecht Dezső, Tamási Áron és a háború előtti erdélyi nagy értelmiségi generáció számos tagja által „elkövetett” képzelgésnek, de akár hinni is lehet benne olyan erős hittel, amelyik erőt ad a lehetetlennek tűnő megkísérlésére. Mert például szolgálhatunk a vén és egyre gyorsabban vénülő kontinensnek, s nemcsak a gazdaság most tapasztalt területein, hanem erkölcsi válságában is, hívő s nem hívő számára egyformán fontos keresztény gyökereinek önkezelével történő átmetszése közben. Kérdezhetjük, van-e hozzá elég erőnk? Mit is mondott gróf Széchenyi István? „Merjünk nagyok lenni, s valóban nem oly nehéz, de legyünk egyszersmind bölcsek is.” Előbb említett nagyjaink ehhez a gondolathoz nyúltak vissza, amikor irányt óhajtottak mutatni a magyarnak.

Itt a méltatlanul és szándékosan, anakronisztikusan gondolkodva besározott Teleki Pál egy Albert Gábor által idézett mondatára emlékeztetnék: „Anyagi veszedelmek helyett lelkiek azok a veszedelmek, amelyek Európát szaggatják, s ennek következtében minden nemzet vigyázzon saját lelkére, hogy erős és tiszta maradjon.” [...] „A mai kor problémája nem gazdasági, hanem lelki. Hit kell, hogy megküzdhessünk vele.”

Ma tulajdonképpen, ha gúzsba kötöttek táncolva és ezért nem is tökéletesen kivitelezve, de éppen egy ilyen kísérlet részesei, tanúi vagyunk, olykor hatásainak elszenvedői, avagy haszonélvezői. Ma Trianonra emlékezve erről fontos beszélnünk, mert ez az egyetlen lehetőség arra, hogy a minket ért halálos dőfést feltámadás követhesse. Hogy Trianont meghaladhassuk. Ugye ismerjük a mai jelszót: a pénz társadalma helyett a munka társadalmára van szükség.

De mit mondott még Teleki? „Magyarországot magyarul kell vezetni, magyar formák, a magyar élet formái szerint.” És hasonlóképpen fontos a következő megállapítása: „Sokszor külső erőktől várjuk a nemzet olyan gyarapodását is, amelyet erős és önérzetes nemzet mindig csak önmaga hajt végre.” Ezeket a mondatokat böngészve az értő olvasó azonnal a nemzeti öntudat elpusztítására gondol, arra, ahogy azt az utóbbi száz esztendő két (de talán mégis egy kézből dirigált) rendszere tette, a kommunizmus gyilkos és a neoliberalizmus

gátlástalan eszközeivel. Teleki még számíthatott a nemzettudat létezésére. Az alábbiakat szintén ő mondta: „Legszilárdabb meggyőződése, hogy a nemzetet csak igazmondással lehet nevelni.” Bizony ez nem az őszödi szellemet idéző mondat.

Körülfigyelve, ma is folyvást folyik a vita Trianon, mint kifejezés miatt.

Szól az egyik: Ha leírva látom, nem is olvasok bele az írásba! Elég volt ebből! Tettek van szükség! Ugyanakkor valóban számos semmitmondó (és sokat akaró) lobogtatja e szót. Szinte jogosítványként használják, hogy a nemzet sorsába jó haszonnal avatkozhassanak bele. De láthattuk, hogy ott van a harmadik lehetőség is, a Trianon-komplexus mint hasznosítandó tapasztalat, mint veszélyérzet, mint megtermékenyítő és értéket teremtő ihlet vagy indíték. Minek szenvedtük el ezt a hatalmas veszteséget, ha tanulni sem szabad belőle? Engedtessek meg legalább saját kárunkból tanulni! Mert nem tanultunk. Annyira nem, hogy itt és most, ebben a történelmi pillanatban is ismert a balliberális vélemény: ne a határon túli kisebbségekkel törődjünk, hanem belső kisebbségeinkkel. Mint-ha a kettő ellentétben volna egymással.

A trianoni tanulságok nélkül azonban nincs talpra állás. A bennünk épülő Trianon-emlékmű a magyar jövőt szolgáló világítótoronyvá válhatna, mert zátonyok és sziklák között kell hajóznunk. Talán örökké? Mindenesetre még jó ideig. De szövetségesekre is szükségünk van! És újra mondom: a megmaradni óhajtó nemzetek szemét kellene felnyitnunk, hogy tegyünk félre mindent, amit a trianoni örület ránk szabadított, és együtt szálljunk szembe a lehetetlennek tűnővel. Együtt merjünk nagyok lenni! Ez is szükséges volna Trianon csapdájának feloldásához.

Ebben a küzdelemben azonban van még egy tényező, amelyikről nem mindenki akar, tud vagy képes beszélni: ez pedig a hit ereje és a Történelem Urának akarata. Nem egy nagy prédikátorunk figyelmeztetett már, hogy nem Isten hagyott el bennünket, hanem mi hagytuk el Teremtőnket. Mint erdélyi, most is csak azzal zárhatom ezt a gondolatsort, amit szülőföldem egykori kiemelkedő stratéga és taktikusa, a nagy döntésekre képes nagyfejedelem, Bethlen Gábor – maga is két pogány közt – írt le utolsó perceiben: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?”

Kedves Barátunk!

**Kérjük támogassa folyóiratunk megjelenését
személyi jövedelemadója 1 százalékával!**

**Nemzeti Kultúráért és Irodalomért Alapítvány
18223086-2-42**